

Läkemedel och miljön

SVERIGES LÄKARFÖRBUND 2020

**Sveriges
läkarförbund**
Den medicinska professionens organisation

Läkemedel och miljö

Vid förskrivning av läkemedel är målet att ge patienterna bästa möjliga behandling också med hänsyn till såväl ekonomi som miljö- och klimatpåverkan

Läkarförbundets Råd för läkemedel, IT och medicinteknik (RLIM) i samarbete med Läkare för Miljön (LfM) och Svensk förening för allmänmedicin (SFAM)

Bakgrund

Läkemedel är skapade för att påverka fysiologiska processer i människan men kan därmed också verka på andra ryggradsdjur (exempelvis fisk och fågel) och ryggradslösa djur. När läkemedel hamnar i naturen, främst i vattenmiljön, riskerar därför olika arter att påverkas. Globalt har man hittat närmare 800 olika läkemedel i miljön. Användningen av antibiotika och svampdödande medel kan leda till resistensutveckling hos mikroorganismer i den kroppsegna floran eller i omgivande miljö vilket kan leda till att svåra infektioner blir terapieresistenta.

Det finns idag inga krav på att avloppsreningsverk ska eliminera läkemedel eller deras nedbrytningsprodukter. Vissa läkemedelsrester som passerar avloppsreningsverken, till exempel könshormoner, kan påverka vattenlevande organismer och leda till reproduktionsstörningar och skador. Vissa läkemedel kan även ge beteendeförändringar. Det finns tekniska möjligheter att rena vattnet från läkemedel men sådana metoder är än så länge inte i rutinmässig drift i Sverige.

Forskning har visat att stora utsläpp av läkemedel kan förekomma vid läkemedelstillverkning. Arbete pågår för att på sikt införa miljöhänsyn i läkemedelslagstiftningen och under tiden ställer många regioner miljökrav på de läkemedel som upphandlas till slutenvården.

På nästa sida följer några konkreta tips om vad du som förskrivare kan göra för att minska miljö- och klimatpåverkan.

Läkemedelsgrupper som är problematiska ur ett miljö- och klimatperspektiv:

- Bredspektrumsantibiotika generellt samt de svårnedbrytbara fluorokinoloner
- Östrogenpreparat, som finns i p-piller med gestagen, är problematiska. De är skadliga för vattenlevande ryggradsdjur med effekter på könsdifferentiering samt fertilitet. Man kan ju diskutera andra alternativ, som exempelvis spiral, med patienten.
- Diklofenak passerar i princip våra avloppsreningsverk utan nedbrytning. Akvarieförsök har visat att diklofenakkoncentrationen i avloppsvatten leder till histologiska förändringar i organ hos fiskar. Andra NSAID förefaller mindre miljöfarliga.
- Benzodiazepiner, exempelvis oxazepam, gav kraftiga beteendeförändringar hos fisk i koncentrationer som uppmätts i naturen. Även SSRI-preparat kan ge liknande effekter.
- När en pulverinhalator förskrivs i stället för en drivgasinhalator vid astma/KOL ger det en minskning av patientens koldioxidavtryck på mellan 200-400 kg CO₂e per patient och år ¹, vilket motsvarar en flygresa ToR Sockhlo-Rom.

¹ <https://thorax.bmj.com/content/early/2019/11/07/thoraxjnl-2019-213744>

Åtgärder som du som förskrivande läkare kan vidta för att värna miljön:

- **Att inte skriva ut läkemedel är det bästa miljövalet!** Överväg andra åtgärder än läkemedelsbehandling när det är möjligt (kost, motion, samtalsmetoder etc.).
- **Gör alltid en läkemedelsgenomgång!** Om många läkemedel är ordinerade är följsamheten i regel låg men interaktionsrisken hög och miljötrycket ökar. Fråga patienten och sätt ut läkemedel som patienten inte tar om de har en låg medicinsk betydelse. Fasa även ut läkemedelsbehandlingar som inte tillför klara fördelar för patienten, särskilt hos den sköra patienten. Se boken FAS UT och skriften "Klok läkemedelsbehandling av de mest sjuka äldre" från Janusinfo.se.
- **Vid förskrivning av nytt läkemedel, börja med provförpackning eller mindre förpackning, om det är möjligt, och utvärdera behandlingsresultat och biverkningar.** Skriv generellt inte ut mer läkemedel än vad som går åt, iterera hellre receptet vid osäkerhet.
- **Det är svårt att göra en bedömning i förskrivningssituationen men välj om möjligt det läkemedel som har minst påvisad miljöpåverkan om flera medicinskt likvärdiga alternativ finns.** Se FASS.se, Kloka listan i Stockholm och Janusinfo.se som ger värdefull information om läkemedels miljöpåverkan.
- **Uppmana patienten att lämna tillbaka överblivna läkemedel till apoteket.** Detta gäller även använda läkemedelsplåster (t.ex. fentanylplåster), hormonringar m.m. samt förpackningar utan synliga rester såsom pulverinhalatorer, sprejbehållare och tuber.

lakarforbundet.se
Växel **08-790 33 00**

Medlemsrådgivningen
- när du behöver råd och stöd kring din anställning
medlemsradgivningen@slf.se
08-790 35 10

Medlemsadministrationen
- när du har frågor om ditt medlemskap
medlem@slf.se
08-790 35 70

#vitaransvar #tryggvard